

تحلیل پیشگیری وضعی از جرائم و تخلفات اداری

لطیف خان مطهری^۱

محمدرضا کمیلی^۲

چکیده

جرایم و تخلفات اداری به‌عنوان یکی از چالش‌های مهم در نظام‌های مدیریتی و سازمانی بررسی شده‌اند. تحلیل پیشگیری وضعی از جرایم و تخلفات اداری به بررسی رویکردهایی می‌پردازد که به‌منظور کاهش وقوع جرایم در محیط‌های اداری و سازمانی طراحی شده‌اند. این تحلیل بر مبنای نظریه‌های اجتماعی و روان‌شناسی، به شناسایی عوامل مؤثر بر بروز تخلفات و جرایم پرداخته و راهکارهای عملی برای کاهش آسیب‌پذیری سازمان‌ها ارائه می‌دهد. استراتژی‌های پیشگیری وضعی شامل تقویت نظارت، ایجاد فرایندهای کنترلی مؤثر، افزایش آگاهی کارکنان و بهبود شرایط محیطی است. با تکیه بر این روش‌ها، می‌توان به کاهش فرصت‌های بروز جرم، ارتقای امنیت اداری و ایجاد فضایی سالم‌تر برای فعالیت‌های سازمانی دست یافت. همچنین، توجه به نقش فرهنگ سازمانی و ایجاد محیطی مثبت و شفاف، در کنار استفاده از فناوری‌های نوین، می‌تواند به‌عنوان ابزاری مؤثر در راستای پیشگیری از تخلفات اداری عمل کند. در نهایت، این تحلیل به مدیران و تصمیم‌گیرندگان کمک می‌کند تا راهکارهای مناسب را برای مدیریت ریسک‌ها و تقویت انضباط سازمانی شناسایی کنند و بدین ترتیب به بهبود عملکرد کلی سازمان‌ها بپردازند.

کلیدواژه‌ها: پیشگیری وضعی، جرم اداری، تخلف اداری، راهبردهای پیشگیری وضعی، اداره.

^۱. دانش‌پژوه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جروشناسی جامعه المصطفی عَلَيْهِ السَّلَام العالمیه نمایندگی خراسان

^۲. استادیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی جامعه المصطفی عَلَيْهِ السَّلَام العالمیه نمایندگی خراسان

تحلیل پیشگیری وضعی از جرایم و تخلفات اداری به‌عنوان یکی از روش‌های مؤثر در کاهش بروز جرایم و تخلفات در محیط‌های کاری و اداری مورد توجه قرار گرفته است. به دلیل اهمیت زیاد تأثیر منفی جرایم و تخلفات اداری در گسترش عدالت اجتماعی و بالندگی ادارات در جوامع، مبارزه با آن همیشه دغدغه‌ای برای متولیان و سیاست‌گذاران کشورها و نیز جوامع بین‌المللی بوده است. در سال ۲۰۰۳ در مریدا، مکزیک، از سوی سازمان ملل نشستی ترتیب داده شد و منجر به تدوین کنوانسیون سازمان ملل برای مبارزه با فساد، موسوم به کنوانسیون مریدا، شد و دولت‌ها را ملزم به اتخاذ تدابیر پیشگیرانه در این خصوص کرد. این رویکرد بر این اساس استوار است که با تغییر شرایط و محیط‌های فیزیکی و سازمانی، می‌توان وقوع جرم را پیشگیری کرده و محیط‌های اداری را به فضایی امن‌تر و سالم‌تر تبدیل کرد. پیشگیری وضعی بر اساس این ایده عمل می‌کند که از طریق شناسایی و تقویت نقاط آسیب‌پذیر در محیط، تغییر در طراحی فضاها، نصب دستگاه‌های نظارتی و ارتقای آگاهی کارکنان، می‌توان زمینه‌های ارتکاب تخلف یا جرم را کاهش داد. این نوع پیشگیری، علاوه بر تقویت امنیت محیطی، به ارتقای انضباط و نظم در سازمان‌ها کمک می‌کند و باعث می‌شود که افراد با مسئولیت‌پذیری بیشتری به وظایف خود پرداخته و از ارتکاب اعمال نادرست خودداری کنند. تحلیل پیشگیری وضعی از جرایم و تخلفات اداری می‌تواند به شناسایی نقاط ضعف و آسیب‌پذیری‌هایی بپردازد که در صورت توجه و اصلاح، از وقوع جرم و تخلف در سازمان‌ها جلوگیری می‌شود. این نوع تحلیل در چارچوب سیاست‌های مدیریتی و سازمانی می‌تواند به‌عنوان یک ابزار کلیدی برای افزایش کارایی و انضباط اداری مورد استفاده قرار گیرد.

۱. مفهوم شناسی

کارمند

کارمندان به دو دسته کلی دولتی و خصوصی تقسیم می‌شوند. هر کدام از این دو دسته، ویژگی‌های خاص خود را دارند که آن‌ها را از یکدیگر و از طبقه کارگر متمایز می‌کند. وضعیت مادی و منزلت اجتماعی کارمندان، چه دولتی و چه خصوصی، با نوسانات اقتصادی و اجتماعی جامعه در ارتباط است (نبوی صدر، ۱۳۷۴ش، ص ۲، ۳۶-۳۷).

کارمند در لغت

کارمند کسی است که به ازای انجام کار فکری در دستگاهی اداری، حقوق دریافت می‌کند و بناست که به‌طور درازمدت اشتغال داشته باشد (دهخدا، ۱۳۷۷ش، ج ۱، ذیل واژه «کارمند»).

کارمند در اصطلاح

اما قانون کار تعریفی مجزا برای کارمند ارائه نمی‌دهد. با این حال، می‌توان از مفاد مختلف قانون، به‌ویژه ماده ۳، استنباط کرد که کارمند به چه کسی اطلاق می‌شود. کارمند کسی است که با رعایت شرایط مقرر در این قانون، در مقابل دریافت حقوق یا مزایا، در کارگاه، مؤسسه یا اداره دولتی برای کارفرمای خود کار می‌کند (قانون کار، ماده ۳).

مقام اداری

مقام اداری به شخص یا نهادی اطلاق می‌شود که در چارچوب یک سازمان دولتی یا غیردولتی، وظایف اجرایی، نظارتی یا مدیریتی را بر عهده دارد.

مقام اداری در لغت

مُقام و مَقام به معنای جایگاه و محل اقامت است. مقام، به ضم و فتح میم، مصدر میمی است به معنای اقامتگاه و نیز اسم زمان و مکان است. همچنین «مقام» به فتح اول، محل ایستادن است؛ اما در قرآن کریم:

«وَلَمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ» (الرحمن: ۴۶)

به معنای منزلت آمده است (فرشی بنایی، ۱۴۱۲ق، ج ۶، ص ۵۲).

مترادف‌های کلمه «مقام» در کتب لغت عبارت‌اند از: پست، درجه، رتبه، جاه، سمت، شأن، قدر، مرتبه، مسند، منزلت، منصب، جا، جایگاه، کاشانه، مأوا، محل، مسکن، مکان، منزل، موضع، موطن، آهنگ، پرده، نوا و راه (دهخدا، ۱۳۷۷ش، ج ۱، ذیل واژه «مقام»).

مقام اداری در اصطلاح

مقام اداری در اصطلاح به فرد یا نهادی اطلاق می‌شود که مسئولیت‌های اجرایی، نظارتی یا مدیریتی را در سازمان‌های دولتی یا غیردولتی بر عهده دارد. این مقامات ممکن است در سطوح مختلف مدیریتی قرار داشته باشند و وظایفی از جمله اجرای سیاست‌ها، نظارت بر کارکنان و پیگیری امور اجرایی را انجام دهند. مقام‌های اداری از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند؛ زیرا نقش کلیدی در سازمان‌دهی و بهبود فرایندهای اداری و خدمات عمومی

ایفا می‌کنند (خالقی، ۱۳۹۳ش، چاپ ۱، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش).

جرم و تخلف اداری

جرم در لغت به معنای گناه، خطا، خلاف و بزه آمده است (سیاح، ۱۳۷۳ش، ج ۱، ذیل کلمه «جرم»). در اصطلاح، تعاریف گوناگونی با رویکردهای مختلف از آن ارائه شده است که بررسی آن‌ها مجال دیگری می‌طلبد.

در رویکرد حقوق کیفری، جرم مبتنی بر تعریفی است که قانون ارائه می‌دهد. قانون جزای بسیاری از کشورها، از جمله ایران و افغانستان، جرم را فعل یا ترک فعلی می‌داند که قانون برای آن مجازات در نظر گرفته باشد (قانون جزای ایران، مواد ۲ و ۲۷). بنابراین، جرم متناسب با زاویه دیدی که به آن پرداخته می‌شود، می‌تواند گونه‌های متفاوتی داشته باشد.

اما زمانی که نقض قوانین و مقررات سازمانی و اداری را از سوی کارمندان آن سازمان یا اداره در نظر می‌گیریم، از آن به جرایم خاص کارمندان اداری تعبیر می‌شود که حیثیت شغلی و حرفه‌ای به خود می‌گیرد. در نتیجه، جرایم خاص کارمندی (اداری)، جرایمی هستند که علاوه بر داشتن ارکان عمومی سایر جرایم، دارای دو رکن یا دو ویژگی خاص نیز می‌باشند:

الف) از ناحیه کارمندان اداره واقع شده باشد.

ب) به اعتبار شغل و وظیفه اداری کارمند محقق گردد (مهاجری، ۱۳۹۷ش، ص ۱۹).

تخلف اداری:

در قوانین موجود، تعریف صریحی از تخلفات اداری ارائه نشده است؛ اما صاحب‌نظران علم لغت و حقوق، با اتکا به ماهیت و عناصر تشکیل‌دهنده این پدیده، تعاریف مختلفی از آن ارائه داده‌اند. این متن به بررسی برخی از این تعاریف و ارائه دسته‌بندی جامع از تخلفات اداری می‌پردازد.

در لغت، تخلف را به معنای «خلاف کردن، خلاف وعده عمل کردن، خلاف گفته یا پیمان خود عمل کردن» دانسته‌اند (عمید، ۱۳۸۹ش، ج ۱، ذیل کلمه «تخلف»).

استاد لنگرودی، تخلف را در اصطلاح «سرباز زدن از مقررات انتظامی یا اداری به وسیله مردم یا کارمند دولت و مؤسسات عمومی» تعریف می‌کند (جعفری لنگرودی، ۱۴۰۱ش، ج ۱، ذیل کلمه «تخلفات انتظامی»).

همچنین، تخلف اداری عبارت است از ارتکاب اعمال و رفتار نادرست به وسیله مستخدم و عدم رعایت نظم و انضباط اداری منحصر به موارد مذکور در قانون رسیدگی به تخلفات اداری (قانون دستورالعمل رسیدگی به تخلفات اداری، ۱۳۷۱ ش، ماده ۲).
اما حقوق دانان، تخلف اداری را «خطای اداری یا انتظامی» می‌دانند که «شامل هر نوع فعل یا ترک فعل مغایر تکالیف و وظایف مربوط به شغل و سازمان متبوعه کارمند»، مانند رفتار مغایر شغلی، غیبت‌های مکرر، سرپیچی از دستورات قانونی مافوق یا خروج از بی‌طرفی در انجام وظایف می‌شود (انصاری، ۱۴۰۱ ش، ص ۳۴).

پیشگیری

پیشگیری از لحاظ لغوی معانی متفاوتی دارد که در منابع لغوی، به معنای «جلوگیری، مانع گشتن از پیش، مانع شدن» آمده است (دهخدا، ۱۳۷۷ ش، ج ۱، ص ۶۵۰). همچنین، به عبارت دیگر، پیشگیری به معنای مانع شدن، جلوگیری کردن و جلو بستن معنا شده است (معین، ۱۳۸۶ ش، ج ۱، ص ۳۸۳).

پیشگیری وضعی شامل مجموعه‌ای از اقدامات و تدابیر غیر کیفری است که به وسیله کاهش فرصت‌های مناسب برای ارتکاب جرم و نیز جلوگیری از شرایط و موقعیت‌های پیش‌جنایی، مانع از ارتکاب جرم می‌شود (چاله‌چاله، ۱۳۸۷ ش، ص ۶).
این روش از پیشگیری بر اساس تغییرات در محیط، کنترل بزهکاران و حفاظت از بزه‌دیدگان تمرکز دارد (میرخلیلی، ۱۳۹۸ ش، ص ۱، ص ۲۹۷).

۲. تحلیل پیشگیری وضعی از جرائم و تخلفات اداری

نظارت و ارزیابی

الف: نظارت بر ثروت و سطح زندگی کارمندان دولت به‌عنوان یک ابزار کلیدی در پیشگیری از فساد اداری و ارتقای شفافیت در نظام‌های دولتی شناخته می‌شود. در بسیاری از کشورها، به‌ویژه در جوامع با درآمد پایین و نابرابری‌های اقتصادی، افزایش ناگهانی ثروت کارمندان می‌تواند نشانه‌ای از فساد و تخلفات مالی باشد. به همین دلیل، نظارت مستمر بر وضعیت مالی کارمندان، به‌ویژه آن‌هایی که در موقعیت‌های حساس و دارای دسترسی به منابع مالی قرار دارند، ضروری است.

کشورهایی مانند هنگ‌کنگ و سنگاپور با پیاده‌سازی دستگاه‌های حسابرسی دقیق و نظارت بر ثروت کارمندان، توانسته‌اند به‌طور مؤثری از بروز فساد جلوگیری کنند. این کشورها با بررسی دقیق درآمدها و هزینه‌های کارمندان، به شناسایی موارد مشکوک و غیرمعمول کمک می‌کنند.

در کشورهایی مانند ایران که دستمزد واقعی کارمندان نسبت به هزینه‌های زندگی پایین‌تر است، نظارت و حسابرسی بر روی تمامی کارمندان ممکن نیست؛ بنابراین، باید تمرکز نظارتی بر روی کارمندانی باشد که در معرض فساد اداری قرار دارند.

اجرای طرح‌هایی مانند «از کجا آورده‌اید» می‌تواند به افزایش احتمال شناسایی کارمندان مرتشی کمک کند و در نتیجه، سایر کارمندان را از اقدامات فاسد بازدارد. این نوع نظارت نه تنها به شفافیت و پاسخ‌گویی کمک می‌کند، بلکه به تقویت باورهای اخلاقی و مسئولیت‌پذیری در میان کارمندان نیز می‌انجامد.

در نهایت، ایجاد یک فرهنگ سازمانی مبتنی بر شفافیت و پاسخ‌گویی می‌تواند به کاهش فساد اداری و ارتقای اعتماد عمومی به نهادهای دولتی منجر شود و به بهبود کیفیت خدمات عمومی کمک کند (لطیفیان، ۱۳۷۴ش، ش ۱، ص ۱۷).

ب: ارزیابی مستمر روش‌های انجام کار در ادارات دولتی، به‌عنوان یک ابزار عملی برای پیشگیری از فساد اداری و ارتقای شفافیت در نظام‌های دولتی، اهمیت ویژه‌ای دارد. در فرایند تدوین روش‌های کاری، ممکن است نقاط ضعف سیستم که می‌تواند منجر به بروز فساد شود، از نظر طراحان نظام اداری پنهان بماند. به همین دلیل، ارزیابی مداوم کارشناسان و مدیران ادارات از لحاظ فسادپذیری، فرصتی را فراهم می‌آورد تا نارسایی‌هایی که ممکن است منجر به سوءاستفاده کارمندان یا ارباب‌رجوع گردد، شناسایی و تعدیل شوند.

در دهه‌های اخیر، کشورهای مختلف، به‌ویژه ایالات متحده آمریکا، از این روش در دولت‌های محلی و شهرداری‌ها بهره‌برداری کرده‌اند. به‌عنوان مثال، در شهرداری نیویورک، چندین اداره مسئولیت ارزیابی فسادپذیری در ادارات و واحدهای مختلف را بر عهده دارند. این ارزیابی‌ها شامل بررسی مسائل رایج در ادارات و همچنین نظارت بر مدیران در ارتباط با فسادپذیری و روش‌های اداری فعلی است.

با طرح سؤالات مشخص و هدفمند، این ارزیابی‌ها می‌توانند نقاط ضعف و آسیب‌پذیری‌های موجود را شناسایی کنند. برخی ادارات نیز برای بررسی دقیق‌تر و حتی حساس‌تری مالی انتخاب می‌شوند. این فرایند نه تنها به شناسایی و اصلاح نقاط ضعف کمک می‌کند، بلکه به ایجاد یک فرهنگ سازمانی مبتنی بر شفافیت و پاسخ‌گویی نیز می‌انجامد.

(Heldenheinier I.J. Polititical corruptio)

در نهایت، با اجرای این روش‌های ارزیابی، می‌توان به کاهش فساد اداری و ارتقای اعتماد عمومی به نهادهای دولتی دست یافت و کیفیت خدمات عمومی را بهبود بخشید.

استفاده از فناوری و ابزارهای مدیریتی در پیشگیری وضعی

استفاده از فناوری و ابزارهای مدیریتی در پیشگیری وضعی برای مبارزه با فساد اداری، به‌طور فزاینده‌ای در حال تقویت است. قابلیت‌های انعطاف‌پذیری و مقیاس‌پذیری دستگاه‌های مرتبط با فناوری اطلاعات و ارتباطات، از جمله دولت الکترونیک و دستگاه‌های نظارتی، به پذیرش گسترده این فناوری کمک کرده است.

در دنیای امروز، دسترسی آسان به اطلاعات و ابزارهای ارتباطی کارآمد، به‌ویژه در زمینه ذخیره‌سازی و کپی‌برداری سریع داده‌ها، به یک ضرورت تبدیل شده است. این تحولات نه تنها زندگی روزمره را متحول کرده، بلکه به‌عنوان ابزاری مؤثر در مبارزه با فساد اداری نیز عمل می‌کند.

به‌عنوان مثال، دستگاه‌های نظارتی دیجیتال و هوشمند، نظارت را از روش‌های سنتی به شیوه‌های پیشرفته‌تری تغییر داده‌اند که امکان پایش دقیق‌تر و کارآمدتر را فراهم می‌آورد. فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌عنوان ابزاری کلیدی در مبارزه با فساد، به‌ویژه در زمینه شفافیت و آزادی اطلاعات، شناخته می‌شود.

این فناوری‌ها، از جمله اینترنت و دولت الکترونیک، افق‌های جدیدی را برای مبارزه با فساد گشوده و امکانات نظارتی تازه‌ای را فراهم کرده‌اند که به‌طور قابل توجهی کارایی این مبارزات را افزایش می‌دهد. علاوه بر این، این ابزارها به‌عنوان بهترین راهکار برای ایجاد شفافیت و کاهش فساد اداری تلقی می‌شوند؛ زیرا به مبارزه‌کنندگان با فساد این امکان را می‌دهند که به‌طور مؤثرتری با چالش‌های موجود مقابله کنند.

(Hellstrom / pV, in: <http://www.spidercenter.org>)

طرفداران به‌کارگیری فناوری اطلاعات در راستای مبارزه با فساد اداری بر این باورند که این فناوری می‌تواند به تحقق شفافیت کامل در فرایندهای دولتی کمک کند. یکی از محورهای اصلی این استدلال، قابلیت‌های ویژه فناوری اطلاعات و ارتباطات است که می‌تواند به شکل‌گیری دولتی کارآمد و پویا منجر شود.

از طریق آموزش، اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات عمومی یکنواخت، این فناوری می‌تواند به بهبود کیفیت خدمات و افزایش پاسخ‌گویی دولت به مردم کمک کند. به‌عنوان مثال، با استفاده از دستگاه‌های الکترونیکی، فرایندهای اداری تسریع می‌شوند و ارتباط مستقیم میان مراجعان و متصدیان کاهش می‌یابد که این امر می‌تواند به کاهش فساد کمک کند. با این حال، استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در قالب دولت الکترونیک و شیوه‌های نظارتی، به‌تنهایی نمی‌تواند فساد را از بین ببرد. فساد دارای ریشه‌های عمیق اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است که فناوری اطلاعات تنها می‌تواند به‌عنوان یک ابزار

پیشگیرانه عمل کند. در واقع، این فناوری می‌تواند راه‌های سوءاستفاده را مسدود کند؛ اما ممکن است خود زمینه‌های جدیدی برای فساد ایجاد کند.

به عبارت دیگر، فناوری اطلاعات نمی‌تواند ریشه‌های فساد را حذف کند، بلکه باید در کنار سیاست‌ها و فرهنگ سازمانی به کار گرفته شود (دانایی‌فرد، ۱۳۸۴ش، ص ۱۰۳).
در نهایت، برای مبارزه مؤثر با فساد، لازم است که فناوری اطلاعات به‌عنوان ابزاری در دست سیاست‌های کلان در نظر گرفته شود. این ابزار باید در کنار تغییرات ساختاری و فرهنگی در سازمان‌ها و دولت‌ها به کار گرفته شود تا بتواند به نتایج مطلوبی در زمینه کاهش فساد دست یابد. به همین دلیل، توجه به ابعاد اجتماعی و فرهنگی در کنار فناوری اطلاعات، برای ایجاد یک نظام اداری شفاف و پاسخ‌گو ضروری است.

(Beges / ۲۰۱۰: p۱)

با توجه به دامنه وسیع و کارایی فراوان فناوری اطلاعات، بهترین و صحیح‌ترین شیوه کاربرد آن، قرار دادن این فناوری به‌عنوان ابزاری در خدمت قوی‌ترین و اصلی‌ترین دشمنان فساد، یعنی دموکراسی، شفافیت و آزادی اطلاعات است.
دموکراسی به‌عنوان یک نظام سیاسی، نیازمند فعال‌سازی مردم در امور حکومت و تصمیم‌گیری‌ها است؛ به‌گونه‌ای که حکومت باید منعکس‌کننده نظریات اکثریت مردم باشد. این امر از طریق مشارکت فعال و آگاهانه شهروندان در فرایندهای سیاسی و اجتماعی محقق می‌شود (Christiano / ۲۰۰۶: p۲).

آزادی اطلاعات به معنای دسترسی آزاد و بی‌محدودیت مردم به اطلاعات، به‌ویژه اطلاعات دولتی، زمینه‌ساز پیشگیری و مبارزه با انواع فساد و سوءاستفاده‌ها است. با آگاهی از چگونگی سیاست‌گذاری و عملکرد کارگزاران دولتی، مردم می‌توانند به‌طور مؤثری در برابر فساد ایستادگی کنند.

به خدمت گرفتن فناوری اطلاعات در راستای تبلور آزادی اطلاعات، گامی به جلو در جهت تحقق شفافیت و پاسخ‌گویی در برابر فساد تلقی می‌شود. در منابع و اسناد مختلف، آزادی اطلاعات به‌عنوان یک اصل حقوق بشری شناخته شده است که یکی از مهم‌ترین رسالت‌های آن، پیشگیری و مبارزه با فساد اداری است. این اصل به مردم امکان می‌دهد که با دسترسی به اطلاعات، نظارت بر عملکرد دولت را بر عهده بگیرند و در نتیجه، فساد را کاهش دهند.

با این حال، تأکید بر ماهیت ابزاری فناوری اطلاعات و ارتباطات، با وجود انعطاف‌پذیری و مقیاس‌پذیری آن، ضروری است. در بسیاری از جوامع، مردم و حتی برخی مسئولان، تحت تأثیر جذابیت‌های این فناوری، قابلیت‌های اصلی آن را فراموش کرده و بر این باورند که این ابزارها به‌خودی‌خود قادر به نظارت و پیگیری فساد هستند؛ در حالی که واقعیت این است که فناوری اطلاعات تنها ابزارهایی هستند که در صورت

برنامه‌ریزی و تدوین سیاست‌های مناسب، می‌توانند فرایند نظارت بر زمینه‌ها و عوامل فساد را تسهیل کنند.

در مقایسه با تمامی وسایل و شیوه‌هایی که در طول تاریخ برای مبارزه با فساد به کار گرفته شده‌اند، مانند گزارش‌دهی، قانون‌گذاری و نظارت‌های مستقیم، هیچ‌یک از آن‌ها قابلیت‌های فناوری اطلاعات را ندارند؛ بنابراین، این ابزار جدید و دقیق، با وجود ویژگی‌هایش، به‌تنهایی قادر به ایجاد شفافیت و زدودن فساد نیست.

آنچه با به خدمت گرفتن فناوری اطلاعات ما را قادر به حرکت در جهت براندازی فساد می‌سازد، سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و تدوین یک سیاست جنایی دقیق و صحیح در این زمینه است. در غیاب سیاست‌های مناسب و قوانین حاکم بر موضوع، و در صورتی که مسئولان و کارکنان نظام اداری از آگاهی، انگیزه، مهارت و اختیار لازم برای کشف اعمال فاسد و اقدام علیه آن‌ها برخوردار نباشند، خود فناوری کوچک‌ترین دستاوردی در این زمینه نخواهد داشت.

به عبارت دیگر، فناوری اطلاعات باید به‌عنوان یک ابزار در کنار سیاست‌های کلان و ساختارهای اجتماعی و فرهنگی به کار گرفته شود تا بتواند به‌طور مؤثر در مبارزه با فساد نقش‌آفرینی کند.

برای تحقق دموکراسی و شفافیت، لازم است که فناوری اطلاعات به‌عنوان یک ابزار مؤثر در خدمت مردم و نهادهای دولتی قرار گیرد. این امر مستلزم ایجاد زیرساخت‌های مناسب، آموزش و توانمندسازی کارکنان و شهروندان و همچنین تدوین قوانین و سیاست‌های شفاف و کارآمد است. تنها در این صورت است که می‌توان به کاهش فساد و ارتقای شفافیت در نظام‌های اداری امیدوار بود.

در نتیجه، فناوری اطلاعات باید به‌عنوان یک ابزار کلیدی در راستای تحقق دموکراسی و شفافیت در نظر گرفته شود و به‌طور هم‌زمان با تغییرات ساختاری و فرهنگی در جامعه همراه باشد.

فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) به‌عنوان یک ابزار کلیدی در مبارزه با فساد اداری و ارتقای شفافیت در نظام‌های دولتی شناخته می‌شود. با این حال، این فناوری‌ها در کنار مزایای خود، نقاط ضعف و عوارض جانبی نیز دارند که در صورت نبود سیاست‌گذاری و نظارت مناسب، می‌توانند به ابزاری برای ارتکاب جرایم پیچیده‌ای مانند فساد الکترونیک تبدیل شوند. این نوع جرایم، چالش‌های جدید و سخت‌تری را برای جوامع به وجود می‌آورند و نیازمند رویکردهای نوین در مبارزه با فساد هستند.

کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد (۲۰۰۳) بر اهمیت پیشگیری از این پدیده تأکید کرده و الگوهایی برای پیشگیری اجتماعی و وضعی ارائه می‌دهد.

مکانیسم پیشگیری اجتماعی با استفاده از تدابیر آموزشی و اطلاع‌رسانی، به آشنایی مجرمان بالقوه با عواقب فساد و ضمانت‌های اجرایی آن کمک می‌کند.

به‌عنوان مثال، افزایش حقوق کارمندان و ارائه پاداش‌های مرتبط با سلامت اداری، از جمله راهکارهای مؤثر در این زمینه محسوب می‌شوند. این رویکردها تنها بر مجرمان بالقوه متمرکز نیستند، بلکه به تعامل با سایر کنشگران اجتماعی، از جمله مردم، نیز توجه دارند. آموزش و ترغیب مردم به گزارش موارد فساد به مراجع صالح، می‌تواند الگوهای پیشگیرانه را در سطح جامعه گسترش دهد (محسنی، ۱۳۹۲، صص ۱۵۶-۱۵۸).

پیشگیری وضعی از فساد اداری بر اساس ممانعت از شکل‌گیری موقعیت‌ها و فرصت‌های مناسب برای ارتکاب جرم عمل می‌کند. در این راستا، دسترسی عمومی به اطلاعات مهم و مرتبط با فساد، می‌تواند فرصت‌های ارتکاب بزه را به حداقل برساند. به‌عنوان مثال، انتشار اطلاعات مربوط به دارایی‌های مسئولان و مناقصه‌های دولتی می‌تواند به کاهش فرصت‌های فساد کمک کند (جلالی فراهانی، ۱۳۸۴، ش ۴، ص ۶).

علاوه بر این، فناوری اطلاعات می‌تواند به‌عنوان یک ابزار نظارتی عمل کند که به شهروندان این امکان را می‌دهد تا به‌راحتی اطلاعات مربوط به عملکرد دولت و نهادهای عمومی را بررسی کنند. این شفافیت می‌تواند به افزایش اعتماد عمومی به دولت و کاهش فساد کمک کند.

به‌عنوان مثال، پلتفرم‌های آنلاین برای گزارش‌دهی فساد و نظارت بر عملکرد دولت می‌توانند به‌عنوان یک کانال مؤثر برای مشارکت شهروندان در فرایندهای نظارتی عمل کنند.

با این حال، برای بهره‌برداری مؤثر از فناوری اطلاعات در مبارزه با فساد، نیاز به یک رویکرد جامع و یکپارچه وجود دارد که شامل سیاست‌گذاری‌های مناسب، آموزش و توانمندسازی کارکنان و شهروندان و ایجاد زیرساخت‌های لازم باشد. تنها در این صورت است که می‌توان به کاهش فساد و ارتقای شفافیت در نظام‌های اداری امیدوار بود (محسنی، پیشین).

در نتیجه، باید توجه داشت که فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌تنهایی نمی‌تواند مشکل فساد را حل کند، بلکه باید به‌عنوان یک ابزار در کنار سایر راهکارها و سیاست‌ها مورد استفاده قرار گیرد. این امر نیازمند همکاری و هماهنگی بین نهادهای دولتی، سازمان‌های غیردولتی و جامعه مدنی است تا بتوان به یک نظام شفاف و پاسخ‌گو دست یافت. در این راستا، آموزش و فرهنگ‌سازی در مورد اهمیت شفافیت و پاسخ‌گویی نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

موانع اجرای پیشگیری وضعی و چگونگی غلبه بر آنها

پیشگیری وضعی، رویکردی است که به جای تمرکز بر مجازات مجرمان، بر ایجاد موانع و محدودیت‌هایی برای ارتکاب جرم تمرکز دارد. در حوزه سازمان‌ها، این رویکرد می‌تواند نقش بسیار مؤثری در کاهش تخلفات و جرایم اداری ایفا کند. با این حال، اجرای کامل و مؤثر این رویکرد با چالش‌های مختلفی روبه‌رو است.

یکی از مهم‌ترین موانع اجرای پیشگیری وضعی در سازمان‌ها، مقاومت فرهنگی و سازمانی است. بسیاری از سازمان‌ها به رویکردهای سنتی نظارتی و تنبیهی برای کنترل تخلفات عادت دارند و تغییر این نگرش به سمت پیشگیری وضعی، نیازمند زمان و تلاش زیادی است (سعیدی، ۱۳۸۹ش، ش ۲، ص ۵۰).

همچنین، ترس از کاهش انعطاف‌پذیری و افزایش هزینه‌ها از دیگر موانع مهم در این زمینه است. کمبود دانش و آگاهی در مورد مفاهیم و اصول پیشگیری وضعی نیز از دیگر چالش‌های مهم به شمار می‌رود. بسیاری از کارمندان و مدیران با این مفاهیم آشنا نیستند و به همین دلیل نمی‌توانند آن را به‌طور مؤثر اجرا کنند. فقدان برنامه‌های آموزشی جامع و مستمر در این زمینه نیز بر این مشکل می‌افزاید.

عدم همکاری بین بخش‌های مختلف سازمان نیز مانع دیگری است. تفرقه بین بخش‌ها، مشخص نبودن مسئولیت‌ها و عدم هماهنگی میان آن‌ها، اجرای یکپارچه و مؤثر تدابیر پیشگیری وضعی را با مشکل مواجه می‌کند (همان، ص ۵۲).

محدودیت‌های منابع نیز از جمله مشکلات دیگری است که سازمان‌ها در اجرای پیشگیری وضعی با آن روبه‌رو هستند. کمبود بودجه و نبود نیروی انسانی متخصص و ماهر در این زمینه، از جمله این محدودیت‌ها هستند.

برای غلبه بر این موانع و اجرای موفق پیشگیری وضعی در سازمان‌ها، باید اقدامات مختلفی انجام شود. در گام اول، تغییر نگرش و فرهنگ سازمانی ضروری است. برگزاری دوره‌های آموزشی و کارگاه‌های تخصصی برای مدیران و کارمندان، ایجاد انگیزه در کارمندان برای مشارکت فعال در اجرای تدابیر پیشگیری وضعی و تقدیر و تشویق کارمندانی که در این زمینه موفق عمل می‌کنند، از جمله اقداماتی است که می‌تواند مؤثر باشد.

توسعه دانش و مهارت‌های کارمندان نیز بسیار مهم است. طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی مداوم برای به‌روزرسانی دانش و مهارت‌های کارمندان و بهره‌گیری از مشاوران متخصص در زمینه پیشگیری وضعی، از جمله اقداماتی است که می‌تواند در این زمینه مؤثر باشد.

راهبردهای پیشگیری وضعی از جرائم و تخلفات اداری

پیشگیری وضعی از جرائم اداری با هدف کاهش فرصت‌ها و انگیزه‌های مجرمانه صورت می‌گیرد. این راهبرد در جرائم و تخلفات اداری، با افزایش دشواری ارتکاب جرم، تقویت نظارت‌ها، افزایش احتمال کشف جرم و کاهش سود حاصل از تخلفات اداری، هزینه ارتکاب جرم را بالا برده و ریسک آن را افزایش می‌دهد. به این ترتیب، مجرمان از ارتکاب جرم منصرف شده و احتمال وقوع جرم کاهش می‌یابد. در ادامه، به توضیح هر یک از این راهبردها می‌پردازیم.

افزایش دشواری ارتکاب جرم

راهبرد دشوارسازی ارتکاب جرم، به‌عنوان یکی از رویکردهای پیشگیری وضعی، با هدف افزایش هزینه‌ها و کاهش سودآوری جرم، به دنبال کاهش انگیزه مجرمان است. کلارک این راهبرد را به‌عنوان افزایش موانع و پیچیدگی‌های ارتکاب جرم معرفی کرده است (صفاری، ۱۳۹۷، ش ۳۳ و ۳۴، ص ۷).

در حوزه جرثوم و تخلفات اداری، اجرای لین راهبرد مستلزم طراحی و اجرای مکانیسم‌هایی است که ارتکاب جرم را برای بزهکاران دشوارتر و پرریسک‌تر سازد. یکی از مهم‌ترین راهبردهای دشوارسازی در حوزه اداری، محافظت مؤثر از آماج جرم است (کشکولیان و همکاران، ۱۴۰۱، ش ۳، ص ۳). آماج جرم در این حوزه، معمولاً اطلاعات حساس، منابع مالی و اموال سازمان محسوب می‌شوند. برای محافظت از این آماج‌ها، می‌توان از روش‌هایی مانند رمزنگاری اطلاعات، کنترل دسترسی، نظارت بر فعالیت‌ها و استفاده از دستگاه‌های هشدار زودهنگام بهره برد.

به‌علاوه، آموزش کارکنان در خصوص اهمیت حفظ امنیت اطلاعات و شناسایی تهدیدات بالقوه، نقش بسیار مهمی در این زمینه ایفا می‌کند.

راهبرد دیگر، محدود کردن و کنترل ابزارهای ارتکاب جرم است. در محیط‌های اداری، ابزارهای ارتکاب جرم می‌توانند بسیار متنوع باشند؛ از جمله تجهیزات کامپیوتری، نرم‌افزارها، اسناد و مدارک و حتی نفوذ افراد غیرمجاز به دستگاه‌های اطلاعاتی.

برای کنترل این ابزارها، می‌توان از روش‌هایی مانند محدود کردن دسترسی به تجهیزات حساس، نصب نرم‌افزارهای امنیتی، استفاده از دستگاه‌های تشخیص نفوذ و اعمال نظارت بر فعالیت‌های کاربران بهره برد.

همچنین، تدوین و اجرای قوانین و مقررات داخلی سازمان در خصوص استفاده از تجهیزات و منابع سازمان، می‌تواند به کاهش فرصت‌های ارتکاب جرم کمک شایانی کند.

مراقبت و نظارت

مراقبت و نظارت بر جرائم و تخلفات اداری، به‌عنوان یک ابزار کلیدی در ارتقای سلامت سازمانی و تضمین اجرای درست قوانین و مقررات، از اهمیت بالایی برخوردار است.

نظارت فرایندی است که با بهره‌گیری از روش‌های علمی و عملی، تطابق فعالیت‌ها با استانداردهای تعریف‌شده را بررسی می‌کند. هدف از این فرایند، ارزیابی عملکرد، شناسایی نقاط ضعف و قوت و ارائه راهکارهای بهبود است (همان، ص ۴).

برای تقویت نظارت بر جرائم و تخلفات اداری، می‌توان به مجموعه‌ای از اقدامات جامع توجه کرد. نخست، تدوین نظام‌های شفاف و دقیق نظارتی، با تعریف وظایف و مسئولیت‌های روشن برای هر یک از نهادهای نظارتی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این نظام‌ها باید بر اساس اصول شفافیت، پاسخ‌گویی و عدالت طراحی شوند تا اطمینان حاصل شود که هیچ‌گونه تخلفی بدون پاسخ باقی نمی‌ماند.

علاوه بر این، تقویت مکانیسم‌های گزارش‌دهی و رسیدگی به شکایات از دیگر اقدامات ضروری است. ایجاد کانال‌های ارتباطی امن و آسان برای کارکنان و شهروندان، به‌منظور گزارش تخلفات، می‌تواند به شناسایی زودهنگام مشکلات و جلوگیری از گسترش آن‌ها کمک کند.

همچنین، رسیدگی سریع و مؤثر به شکایات، اعتماد عمومی را به سیستم نظارتی افزایش می‌دهد.

افزایش خطر کشف جرم

یکی از روش‌های مؤثر در پیشگیری از وقوع جرم و تخلفات اداری، افزایش خطر شناسایی و دستگیری مرتکبان است. این رویکرد که توسط کلارک به‌عنوان یک تدبیر پیشگیری وضعی مطرح شده، مبتنی بر این اصل است که با افزایش احتمال شناسایی و مجازات، انگیزه افراد برای ارتکاب جرم کاهش می‌یابد (صفاری، ۱۳۹۷ش، ص ۲۹۳).

به عبارت دیگر، زمانی که افراد بدانند ارتکاب جرم یا تخلف اداری به‌طور قطع منجر به شناسایی و برخورد قانونی خواهد شد، تمایل کمتری به انجام این اعمال خواهند داشت.

این امر می‌تواند از طریق تقویت نظارت‌ها، بهبود دستگاه‌های گزارش‌دهی، افزایش حضور نیروهای امنیتی در مناطق پرخطر و به‌کارگیری فناوری‌های نوین نظارتی محقق شود.

کاهش منافع حاصل از جرم

یکی از رویکردهای اصلی پیشگیری وضعی از جرائم، کاهش انگیزه مجرم برای ارتکاب جرم است. کلارک در سال ۱۹۹۲ کاهش دستاوردهای جرم را به‌عنوان یکی از سه تدبیر اصلی این رویکرد معرفی کرد (همان).
به عبارت دیگر، با کاهش سود و منافع حاصل از ارتکاب جرم، انگیزه افراد برای انجام عمل مجرمانه کاهش می‌یابد. این امر در حوزه تخلفات اداری نیز قابل اعمال است.
برای مثال، با اعمال نظارت دقیق بر منابع مالی و اموال سازمان، شفاف‌سازی فرایندهای تصمیم‌گیری و تقویت مکانیسم‌های پاسخ‌گویی، می‌توان منافع حاصل از ارتکاب تخلفات اداری را کاهش داد. به این ترتیب، احتمال وقوع این‌گونه تخلفات به‌طور قابل توجهی کاهش می‌یابد.

پیشگیری وضعی با استفاده از دولت الکترونیک

پیشگیری وضعی از جرائم و تخلفات اداری با استفاده از دولت الکترونیک، به‌عنوان یک راهکار مؤثر، نیازمند توجه به علل فساد در درون سازمان‌ها و ضعف‌های داخلی آن‌ها است.

فساد اداری به‌طور عمده ناشی از عدم شفافیت و ناکارآمدی در فرایندهای سازمانی است که می‌تواند به بی‌نظمی و عدم تحقق اهداف سازمانی منجر شود. در این راستا، توجه به نیروی انسانی و بهره‌گیری از بوروکراسی مدرن و کارآمد، به‌عنوان پیش‌شرط موفقیت هر سازمانی، اهمیت ویژه‌ای دارد.

این دو مقوله، به‌عنوان عوامل داخلی سازمان، نقش کلیدی در کاهش فساد و بهبود عملکرد دارند.

دولت الکترونیک به‌عنوان یکی از کارآمدترین روش‌ها برای کاهش محسوس نرخ فساد سازمانی و پیشگیری از وقوع آن، می‌تواند به‌طور مؤثری در این زمینه عمل کند.
با استقرار نظام دولت الکترونیک، شفافیت فعالیت‌های اقتصادی افزایش می‌یابد و اطلاعات مربوط به برگزاری مناقصه‌ها و مزایده‌ها به‌راحتی در دسترس عموم قرار می‌گیرد. این شفافیت، امکان نظارت عمومی بر عملکرد دولت را فراهم می‌آورد و به‌عنوان مهم‌ترین عامل کاهش فساد اداری عمل می‌کند.

علاوه بر این، دولت الکترونیک می‌تواند به بهبود ارتباطات و تأمین رضایت مردم کمک کند. ایجاد ارتباط دوطرفه بین مردم و مسئولان از طریق اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی درباره مصوبات و مقررات و همچنین مشارکت مردم در تصمیم‌سازی از طریق

نظرسنجی‌های الکترونیکی و صندوق‌های شکایات، دامنه ارتباطات مردمی را گسترش و بهینه می‌کند (توالیی و همکاران).

آزادی در اطلاع‌رسانی و دسترسی به اطلاعات، شهروندان را از رویه‌های گوناگون مربوط به خدمات دولتی آگاه می‌سازد و از بروز فساد ناشی از تبادل اطلاعات جلوگیری می‌کند. این امر به‌ویژه در شرایطی که سازمان‌ها به دنبال کاهش فساد و بهبود عملکرد خود هستند، اهمیت دارد.

دولت الکترونیک مستلزم پیش‌زمینه‌ها و تمهیداتی است که برخورداری از فناوری‌های پیشرفته اطلاعاتی و ارتباطی، اساس آن به شمار می‌رود.

با توجه به اینکه فساد اداری می‌تواند به‌طور مستقیم بر کیفیت خدمات عمومی و اعتماد شهروندان به نظام اداری تأثیر بگذارد، استفاده از دولت الکترونیک به‌عنوان یک ابزار پیشگیرانه می‌تواند به بهبود نظام اداری کشور و کاهش جرائم و تخلفات اداری کمک کند.

این رویکرد نه تنها به افزایش شفافیت و پاسخ‌گویی در سازمان‌ها منجر می‌شود، بلکه به‌عنوان یک راهکار جامع برای پیشگیری از فساد و ارتقای کیفیت خدمات عمومی عمل می‌کند.

با این رویکرد، می‌توان به‌طور مؤثری از وقوع جرائم و تخلفات اداری جلوگیری کرد و به بهبود نظام اداری کشور کمک نمود. دولت الکترونیک، به‌عنوان یک ابزار کلیدی در پیشگیری وضعی از جرائم و تخلفات اداری، می‌تواند به‌طور مؤثری به کاهش فساد و بهبود عملکرد سازمان‌ها کمک کند.

با ایجاد شفافیت، بهبود ارتباطات و افزایش مشارکت عمومی، می‌توان به یک نظام اداری کارآمد و پاسخ‌گو دست یافت که در آن فساد و تخلفات اداری به حداقل برسد و اعتماد عمومی به نظام اداری تقویت شود (خسروانی، ۱۳۹۷ش، ص ۱۱۴).

استفاده از دستگاه‌های هوش مصنوعی

پیشگیری وضعی، رویکردی است که بر اصلاح محیط فیزیکی و اجتماعی برای کاهش فرصت‌های ارتکاب جرم تمرکز دارد. با پیشرفت روزافزون فناوری، هوش مصنوعی به‌عنوان یک ابزار قدرتمند در ارتقای این رویکرد مطرح شده است.

در حوزه جرائم و تخلفات اداری، هوش مصنوعی می‌تواند با تحلیل حجم عظیمی از داده‌ها، شناسایی الگوهای رفتاری غیرعادی، پیش‌بینی وقوع جرم و ارائه راهکارهای پیشگیرانه، نقش بسیار مؤثری ایفا کند (Travaglini, M. Piscitelli, D ۱۲, p ۱۶). یکی از کاربردهای مهم هوش مصنوعی در پیشگیری وضعی، تحلیل داده‌های مربوط به فعالیت‌های کارکنان است. با استفاده از الگوریتم‌های یادگیری ماشین، می‌توان

رفتارهای معمول کارکنان را مدل‌سازی کرد و هرگونه انحراف قابل توجهی از این الگوها را به‌عنوان یک نشانه هشداردهنده تلقی کرد.

برای مثال، افزایش ناگهانی دسترسی به اطلاعات محرمانه، تغییر الگوی استفاده از دستگاه‌های کامپیوتری یا ارتباطات غیرمعمول با افراد خارجی می‌تواند نشان‌دهنده فعالیت‌های مشکوک باشد.

هوش مصنوعی همچنین می‌تواند در شناسایی و مدیریت ریسک‌های امنیتی سازمان نقش مهمی ایفا کند. با تحلیل داده‌های مربوط به تهدیدات سایبری، آسیب‌پذیری‌های دستگاه‌های اطلاعاتی و رویدادهای امنیتی گذشته، می‌توان ریسک‌های بالقوه را شناسایی کرده و اقدامات پیشگیرانه مناسب را اتخاذ کرد (Wischmeyer, ۲۰۲۰: p ۲۲۵).

به‌عنوان مثال، هوش مصنوعی می‌تواند با تحلیل ترافیک شبکه، حملات سایبری را به‌موقع تشخیص داده و مانع از نفوذ مهاجمان به دستگاه‌های سازمان شود.

یکی دیگر از کاربردهای مهم هوش مصنوعی در پیشگیری وضعی، بهبود دستگاه‌های نظارتی است. با استفاده از دوربین‌های مداربسته مجهز به هوش مصنوعی، می‌توان تصاویر را به‌صورت برخط تحلیل کرده و رفتارهای مشکوک را شناسایی کرد.

برای مثال، هوش مصنوعی می‌تواند افراد ناشناس را تشخیص دهد، اشیای گمشده یا سرقت‌شده را پیدا کند و یا حتی رفتارهای خسونت‌آمیز را پیش‌بینی کند.

علاوه بر این، هوش مصنوعی می‌تواند در بهبود فرایندهای تصمیم‌گیری در حوزه امنیت سازمان نیز کمک کند. با استفاده از مدل‌های پیش‌بینی، می‌توان احتمال وقوع جرائم مختلف را تخمین زده و منابع امنیتی را به‌صورت بهینه تخصیص داد.

به‌عنوان مثال، هوش مصنوعی می‌تواند با تحلیل داده‌های جغرافیایی، مناطق پرخطر را شناسایی کرده و نیروهای امنیتی را در این مناطق مستقر کند (پورمحمد، ۱۴۰۲ش، ص ۴).

با این حال، استفاده از هوش مصنوعی در پیشگیری وضعی نیز با چالش‌هایی همراه است. یکی از مهم‌ترین چالش‌ها، حفظ حریم خصوصی کارکنان است. جمع‌آوری و تحلیل داده‌های شخصی کارکنان می‌تواند منجر به نقض حریم خصوصی شود؛ بنابراین، لازم است که در طراحی و پیاده‌سازی دستگاه‌های هوش مصنوعی، به مسائل مربوط به حریم خصوصی توجه ویژه شود (عباسی کلیمانی، ۱۴۰۱ش، ص ۱۰).

چالش دیگر، احتمال بروز خطا در دستگاه‌های هوش مصنوعی است. الگوریتم‌های هوش مصنوعی ممکن است در برخی موارد نتایج نادرستی تولید کنند که می‌تواند منجر به اتخاذ تصمیمات اشتباه شود؛ بنابراین، لازم است که دستگاه‌های هوش مصنوعی به‌طور مداوم ارزیابی و بهبود یابند (پورمحمد، ۱۴۰۲ش، ص ۹).

در نهایت، می‌توان گفت که هوش مصنوعی می‌تواند نقش بسیار مهمی در پیشگیری وضعی از جرائم و تخلفات اداری ایفا کند. با این حال، برای استفاده مؤثر از هوش مصنوعی، لازم است که به چالش‌های موجود توجه شده و اقدامات لازم برای رفع آن‌ها انجام گیرد.

با توسعه و بهبود دستگاه‌های هوش مصنوعی، می‌توان انتظار داشت که شاهد کاهش قابل توجهی در وقوع جرائم و تخلفات اداری باشیم.

نتیجه

تحلیل پیشگیری وضعی از جرائم و تخلفات اداری نشان می‌دهد که نظارت و ارزیابی مستمر، همراه با استفاده از فناوری‌های نوین، می‌تواند به‌طور چشمگیری در کاهش تخلفات و ارتقای شفافیت سازمان‌ها مؤثر باشد. نظارت و ارزیابی دقیق عملکرد سازمان‌ها، از طریق فرایندهای مدیریتی کارآمد، امکان شناسایی سریع نقاط ضعف و اصلاح آن‌ها را فراهم می‌آورد.

یکی از ابزارهای مؤثر در این زمینه، استفاده از دولت الکترونیک است که با ایجاد سیستم‌های آنلاین و شفاف، دسترسی به اطلاعات را تسهیل می‌کند و همچنین فرصت‌های تخلف را کاهش می‌دهد. از سوی دیگر، استفاده از هوش مصنوعی در تحلیل داده‌های وسیع، شناسایی الگوهای تخلفات و پیش‌بینی وقوع آن‌ها، کمک زیادی به پیشگیری وضعی می‌کند. این فناوری‌ها با تسهیل فرایندهای نظارتی و تحلیل دقیق‌تر اطلاعات، نقش کلیدی در جلوگیری از وقوع جرائم و تخلفات اداری ایفا می‌کنند. با این حال، موانع زیادی در مسیر اجرای پیشگیری وضعی وجود دارد؛ از جمله کمبود منابع مالی، مقاومت در برابر تغییرات و عدم هماهنگی میان نهادها. غلبه بر این موانع، نیازمند فرهنگ‌سازی و آموزش مستمر کارکنان و مسئولان، همچنین تقویت همکاری میان بخش‌های دولتی و خصوصی است. برای غلبه بر این مشکلات، بهبود زیرساخت‌های فناوری و طراحی محیط‌های امن‌تر نیز ضروری به نظر می‌رسد.

در نهایت، راهبردهای پیشگیری وضعی باید شامل تقویت سیستم‌های نظارتی، استفاده از فناوری‌های نوین و ایجاد محیط‌های کاری شفاف و امن باشد تا به کاهش تخلفات و ارتقای کارایی و شفافیت سازمان‌ها کمک کند.

منابع

۱. ابراهیمی، شهرام. (۱۴۰۳). جرم‌شناسی پیشگیری. تهران: نشر میزان.
۲. امیری، محمد عیسی. (۱۳۹۳). بررسی مفاسد اداری در قوانین کیفری ایران و افغانستان با تأکید بر فقه امامیه و حنفی.
۳. انصاری، ولی‌الله. (۱۴۰۱). کلیات حقوق اداری (چاپ دوازدهم). تهران: نشر میزان.
۴. پور اسماعیل، حسن، رجبی، ابوالقاسم، و بنار، محسن. (۲۰۱۹). بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور: بخش دولت الکترونیک. بازیابی شده در ۱۶ ژانویه ۲۰۱۹.
۵. پورمحمد، محمد. (۱۴۰۲). کاربرد هوش مصنوعی در پیشگیری از جرائم مجرمان سابقه‌دار. در دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش در حسابداری، مدیریت اقتصاد و علوم انسانی.
۶. تولایی، روح‌الله، و همکاران. (۱۳۸۷). تأملی بر دولت الکترونیک و ابعاد تعامل شهروندان با آن. در پنجمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت فناوری اطلاعات و ارتباطات.
۷. جعفری لنگرودی، محمدجعفر. (۱۴۰۱). مبسوط در ترمینولوژی حقوق. تهران: گنج دانش.
۸. جلالی فراهانی، امیرحسین. (۱۳۸۴). پیشگیری وضعی از جرائم سایبر در پرتو موازین حقوق بشر. فصلنامه فقه و حقوق.
۹. چاله‌چاله، فرشید. (۱۳۸۷). اصول و مبانی پیشگیری از جرم. ماهنامه دادرسی.
۱۰. عمید، حسن. (۱۳۸۹). فرهنگ عمید.
۱۱. خسروانی، عباس. (۱۳۹۷). پیشگیری از فساد سازمانی با تأکید بر دولت الکترونیک. فصلنامه رهیافت پیشگیری.
۱۲. دانایی‌فرد، امیرحسین. (۱۳۸۴). استراتژی مبارزه با فساد: آیا فناوری اطلاعات فساد اداری را کاهش می‌دهد؟ فصلنامه مدرس علوم انسانی.
۱۳. دهخدا، علی‌اکبر. (۱۳۷۷). لغت‌نامه دهخدا. تهران: دانشگاه تهران.
۱۴. رضایی، حمیدرضا، و داودی، علی. (۱۳۸۳). دولت الکترونیک. ماهنامه تدبیر.
۱۵. خلیلی‌نژاد، روح‌الله. (۱۳۹۵). حقوق اداری. تهران: انتشارات مجد.
۱۶. سعیدی، پرویز. (۱۳۸۹). شناسایی فرهنگ سازمانی بر اساس مدل کوبین و گارت. فصلنامه روانشناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن.
۱۷. سیاح، احمد. (۱۳۷۳). فرهنگ جامع عربی-فارسی. تهران: کتاب‌فروشی اسلام.
۱۸. صفاری، علی. (۱۳۹۷). مبانی نظری پیشگیری از وقوع جرم. مجله تحقیقات حقوقی.

۱۹. صفری، حسین، و همکاران. (۱۳۸۲). مدل بلوغ دولت الکترونیک وزارت بازرگانی ایران. فصلنامه دانش مدیریت.
۲۰. عباسی کلیمانی، عاطفه. (۱۴۰۱). نقش هوش مصنوعی در پیشگیری از جرم (نشست مجازی). اداره کل روابط عمومی و بین‌الملل.
۲۱. خالقی، علی. (۱۳۹۳). نکته‌ها در قانون آیین دادرسی کیفری. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش.
۲۲. فرشوی بنایی، علی‌اکبر. (۱۴۱۲ق). قاموس قرآن. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
۲۳. قانون جزای افغانستان. (۱۳۵۵). مصوب مجلس وزرا.
۲۴. قانون رسیدگی به تخلفات اداری. (۱۳۷۱). مصوب مجلس شورای اسلامی.
۲۵. قانون کار جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۶۹).
۲۶. قانون مجازات اسلامی. (۱۳۹۲). مصوب مجلس شورای اسلامی.
۲۷. کشکولیان، اسماعیل، و همکاران. (۱۴۰۱). چالش‌ها و راهبردهای پیشگیرانه وضعی در قبال جرائم زیست‌محیطی. مجله گروه حقوق دانشگاه آزاد اسلامی اصفهان.
۲۸. لطیفیان، احمد. (۱۳۷۵). عوامل مؤثر بر فساد اداری و راه‌های مبارزه با آن. نشریه دانش و توسعه.
۲۹. محسنی، فرید. (۱۳۹۲). پیشگیری از فساد اداری با تأکید بر فناوری اطلاعات. مجله علمی-پژوهشی.
۳۰. معین، محمد. (۱۳۸۶). فرهنگ معین. تهران: نشر زرین.
۳۱. مهاجر، علی. (۱۳۷۹). جرائم خاص کارکنان دولت. تهران: انتشارات کیهان.
۳۲. میرخلیلی، سید محمد. (۱۳۸۷). توسعه شهرها و ضرورت پیشگیری وضعی از بزهکاری. مطالعات حقوق خصوصی.
۳۳. میرخلیلی، سید محمود. (۱۳۹۸). پیشگیری وضعی از نگاه آموزه‌های اسلام. فصلنامه فقه و حقوق (حقوق اسلامی).
۳۴. نبوی صدر، رام‌پور. (۱۳۷۴). کارمند کیست؟ ماهنامه دانش و توسعه.
۳۵. نجفی ابرندآبادی، حسین. (۱۳۹۱). مباحثی در علوم جنایی.
۳۶. finge, Matthias, "from E-government to E-governance? toward a Model of E-governance - <http://www.ejeg.com>.
۳۷. Heldenheinier I.J. Political corruption: in comparative analysis (Naw Brunswicg: Transaction books).

۳۸. Hellstrom, John, (۲۰۱۰), Increasing Transparency and fighting corruption through ICT by: empowering people and communities. university of stockholm Retrieved in: ۲۰۱۳/۳/۱, in: <http://www.spidercenter.org>.

۳۹. Beges, Sarina, (۲۰۱۰), Can Information Technology Transform Authoritarian Regimes? , Program on Liberation Technology, Stanford University, Retrieved in: ۲۰۱۳/۹/۲, in: [http:// liberationtechnology.stanford.edu](http://liberationtechnology.stanford.edu).

۴۰. Christiano, Tom, (۲۰۰۶), Democracy, Stanford Encyclopedia of Philosophy, Retrieved in p۲: ۲۰۱۳/۲۵/۳, in: <http://plato.stanford.edu/>

۴۱. Cioffi, R. Travaglioni, M. Piscitelli, D. Petrillo, A. & De Felice, F. (۲۰۲۰), "Artificial Intelligence and Machine Learning Applications in Smart Production: Progress, Trends, and Directions", Sustainability Journal, Vol .۱۲

۴۲. Wischmeyer, T. & Rademacher, Regulating Artificial Intelligence, Springer, T.(۲۰۲۰).